

Hans Brans

Wederwaardigheden van Jonathan Waifisch

verhalen

ROZEMARIJNSTEEG

– Onbeantwoorde liefdes duren het langst, dat blijkt maar weer.

Met twinkelende oogjes boven zijn wijnrode wangen sluit de advocaat de map met papieren en legt die in een la van zijn antieke bureau.

Jonathan Waifisch heeft zijn papieren ook opgeborgen in zijn nieuwe koffertje en staat op om zijn ‘confrère’ de hand te schudden. Ze zijn tot een uitstekende overeenkomst gekomen in deze betrekkelijk eenvoudige echtscheidingszaak. Jonathans cliënte heeft zich bij de scheiding neergelegd en haar bijna ex-man – de man die na twintig jaar bij zijn eerste liefde was ingetrokken – had haar het nodige gegund bij de boedelscheiding. Beide partijen kan een pijnlijke rechtsgang bespaard blijven. De oude man begeleidt Jonathan naar de voordeur.

– Was dit uw eerste zaak, zei u? Dan heeft u een late roeping gevolgd.

– Mijn vader was advocaat. Dus ik hoefde niet meteen zo nodig.

– Hmm, Waifisch..

Hij proeft of de naam hem bekend in de oren klnkt. Jonathan wil dat liever niet afwachten. Hij vouwt zijn regenjas over zijn arm en zegt maar dat de appel uiteindelijk toch niet zo ver van de boom is gevallen. Eerst wat levenservaring opdoen kan in deze branche geen kwaad, meent mr. Barneveld. Bij de voordeur schudden ze elkaar de hand.

– Kent u Elburg trouwens? Misschien heeft u nog wat tijd over om wat van ons mooie stadje te zien.

– Ik ben hier een keer eerder geweest, ja. Lang geleden.

Jonathan ziet zich zelf lopen, koffertje in de hand, jas over de arm – een geslaagd advocaat van in de veertig. Hij loopt rustig, kijkt naar de gevels, hoort zijn voetstappen. Wie hem ziet lopen, ziet een evenwichtig man, tevreden met zichzelf en de wereld. Maar van binnen voelt de onrust van een verre donderwolk. Hij heeft inderdaad nog tijd over voor hij zich weer op kantoor in Utrecht moet melden. Hij zou het stadje in kunnen lopen. Hij zou het huis kunnen zoeken waar hij eerder was geweest. Hij hoort een echo in zijn hoofd: “Kent u Elburg?” “Ik ben hier een keer geweest, lang geleden”.

Dit was de stad waar Rozemarijn was opgegroeid, waar haar ouders woonden. Misschien nog wel wonen, als ze nog leven. Waar zij naar toe terug was gevluht en spoorloos was verdwenen.

O, Rozemarijn.

Hij herkent weinig van de stad. Alleen iets van de hoofdstraat en van de wat ingeslapen, oud-Hollandse sfeer. Hier was het altijd zondagmorgen. Hier lag haar jeugd neer geslagen in een mooie prent. Met zijn ogen zoekt hij de straathoek die hij 25 jaar eerder om was geslagen, op zoek naar het huis van haar ouders. Het kon een huis als dat daar zijn. Wat minder chique als waar die advocaat kantoor houdt, maar met net zo’n stenen stoep en net zo’n groene deur.

Met bevende hand had hij aan de belknop getrokken die stokkerig uit de muur kwam. Hij hoorde een zwak en schel geluid en daarna een lange stilte. Eindelijk ging de deur op een kier.

– Ja?

– Is Rozemarijn hier misschien?

– Wie bent u?

Haar harde blik bracht hem meteen van zijn stuk. De deur ging niet verder open. Ze liet Jonathan struikelend over zijn woorden een halve minuut praten en begon toen te schelden. Hij was een schoft, een smeerlap, een rotzak. Hij had hun dochter te gronde gericht. Waar haalde hij de brutaliteit vandaan om hier aan de deur te komen? Niets wilde Rozemarijn nog met hem te maken hebben. Als hij niet maakte dat hij wegkwam zou ze de politie op hem af sturen.

O, Rozemarijn.

De eindeloze vrijpartijen op haar rommelige zolderkamer in de binnenstad van Utrecht waren in zijn herinnering een mythisch, paradijselijk eiland geworden in een zee van alledaagsheid. Nog kon hij haar geur ruiken. Nooit eerder had hij met een meisje het bed gedeeld en zij ook niet – hoewel hij daar later aan begon te twijfelen. Een maand lang – of waren het er twee, of drie? – vulden ze de tijdloze tijd met vrijen, praten, lachen, dromen. Ze zouden kinderen krijgen, lange reizen maken, de wereld opnieuw uitvinden. Haar kamertje onder de balken was een oase van genot en ontdekkingen, een plek in de wolken waar de stralende toekomst en het uitzinnige nu straffeloos samensmolten. Het was een roes zonder middelen en zonder einde.

Tot Rozemarijn op een dag de deur niet meer open deed. Na eindeloos bellen ging die op een kier, zoals later bij haar moeder. Ze had rode ogen en natte piekharen. Ze kon niet praten, zei ze. Maar het was uit. Ze moest weg, hij moest haar vergeten. En ze sloot de deur. Later bedacht Jonathan dat er iemand achter haar had gestaan, maar zeker wist hij het niet. Toen hij de volgende dag terug kwam was de zolderkamer verhuurd aan een nieuw meisje dat in haar eentje bezig was een bed de trap op te sleuren. Van Rozemarijn had ze nooit gehoord.

Het was alsof ze nooit bestaan had. Alsof alles alleen een product van zijn verbeelding was geweest.

Het stadje vormt het decor van een terug gekeerde droom. Een koektrommel achter het glas van een etalageruit. Gedachten aan meester Barneveld en aan zijn overleden vader borrelen hinderlijk op. En aan Rozemarijn natuurlijk. Wat zoekt hij hier?

Hij bedenkt zich dat hij vanavond zijn oude moeder even moet bellen. Dat doet hij altijd op vrijdag. Hij kan hier nu beter niet gaan rond dwalen. Wat heeft het voor zin? Hij heeft dat toch allemaal al lang achter zich gelaten. Er zijn wel meer bladzijden omgeslagen sinds die tijd. Na Rozemarijn had hij zijn studie afgebroken, was gaan zwerven. Een leven van twaalf ambachten en dertien ongelukken. Tot hij een jaar lang met een ernstige depressie werd opgenomen. Niet meer aan denken. Hij had zich aan zijn eigen haren omhoog getrokken, was rechten gaan studeren en in geen tijd afgestudeerd. Een nieuw leven. Natuurlijk was het allemaal buitenkant, een spel. Een heer met een koffertje en een regenjas. Nou en? Hoe meer hij het als een spel zag, hoe makkelijker hij kon overleven.

In de winkelstraat die naar de parkeerplaats aan de rand van het oude centrum voert koopt hij een soft ijsje. Een advocaat eet een ijsje. Het is mooi weer. Het ijsje in zijn hand, of was het die jas, vertraagt zijn pas. Nog vijf minuten lopen naar zijn auto. Hij moet terug. Op een hoek kijkt hij omhoog.

'Rozemarijnsteeg' leest hij.

Rozemarijnsteeg?

Zijn hart klopt in zijn keel. Hij propt het ijsje in een prullenbak en loopt het smalle straatje in. Het is hier ineens leeg. Geen fietsen, geen mensen, niets. Alleen muren en deuren. Alles dicht. Hij kan terug, doet het niet. Wat komt hij hier doen?

Weer een hoek later ziet hij een podium dat staat te wachten op publiek. De straat is hier breder, maar even leeg. Wat doet dat podium hier? Het licht verhoogde speelveld heeft een zwarte vloer en aan de achterkant hangt een zwart gordijn. Op een krukje zit een jongeman in het zwart, met een droevig maskertje op. Hij legt het script waarin hij aan het lezen was met een zucht weg. Jonathan blijft staan, een meter of wat van hem vandaan.

Een tweede knaap steekt zijn hoofd door het gordijn. Zijn halve masker heeft een onverwoestbaar optimistische uitdrukking.

- Pun! Ik heb een verrassing voor je!

De jongeman op het krukje kijkt niet op.

- Jok, ik stap eruit, zegt hij.

Het is een verrassend begin. Als dit het begin is. De man in het gordijn kijkt nu in Jonathans richting en herhaalt de zin op quasi verbaasde toon. 'Ik-stap-er-uit?'

- Leen me een stukje touw, Jok. Je krijgt het terug.

De Pun op het krukje heeft de kinderlijk-tragische oogopslag van Marcel Marceau en de stem van een drenkeling die naar de bodem zakt.

Jonathan staat versteend toe te kijken. Nog steeds met die jas om zijn arm en het koffertje in zijn hand. Voor de spelers is hij er niet.

- Maar Pun, je bent jarig!

Om dat te bewijzen plant hij een vrolijk puntmutsje op Puns hoofd en duwt een papieren fluitje in zijn mond. Je kan zien dat het elastiekje zeer doet aan de kin.

- Blazen!

Of het zijn laatste adem is blaast Pun op het toetertje dat als een impotente piemel half uitrolt.

Meteen rijdt er een rammelend winkelwagentje vol plastic zakken het toneeltje op. Onder de voddige jurk van het oude wijfje dat krom van de reumatiek het karretje voortduwt herkent Jonathan de souplesse van een danseres die vers van de balletopleiding komt. Haar masker is een en al verbazing.

- Dag! Ik ben uw moeder, zegt ze opgewekt.

Pun spert zijn ogen wijd open, maar weert dan theatraal met gespreide handen de gruwelijke aanblik af.

- Gadverdamme. Haal d'r weg!

- Maar Pun, het is je moeder! Het is Groes!

- Dag. Ik ben uw moeder, herhaalt het mensje, soepel bevriezend in een oude-vrouwtespose.

- Is ze niet lief, Pun? Ze is speciaal voor jouw verjaardag gekomen.

- O ja? Wat heeft ze voor me mee genomen? Een eind touw?

- Dag. Ik ben uw moeder, herhaalt de bevroren danseres nog maar eens.

- Maar Pun, je hield van je moeder, zei je. Ze sneed de korstjes van je brood. Ze warmde je handen onder haar oksels als je 's winters thuis kwam met een broek vol poep. Ze lachte om je toen de vla langs je oren spoot bij de eerste hap uit je eerste Tompoes.

Jonathan ziet dat het mannetje Pun nu voorzichtig van onder zijn halve masker loert naar het standbeeld dat van zijn moeder is opgericht. Hij staat op, loopt in een boog om haar heen. Even ruikt hij aan de haren in haar nek. De andere twee verroeren zich niet, evenmin als Jonathan. Wat gaat Pun doen? Zal hij zijn moeder begroeten? Of misschien ontmaskeren? Hij geeft haar een toneelklap.

- Donder op, lijk. Ga je vent slaan.

Hij loopt van haar weg en kijkt de lege straat in. Vriendje Jok zakt teleurgesteld in, maar het moedertje Groes durft nog steeds geen vin te verroeren.

- Dag. Ik ben uw moeder, klinkt het na een tijdje kleintjes.

Het heeft iets komisch, klungeligs en treurigs tegelijk, dit merkwaardige toneelstukje dat hier voor één voorbijganger wordt opgevoerd. Zijn onverdeelde aandacht is de kurk waarop het schouwspel drijft. Maar voor hen bestaat hij niet, zelfs niet in de impasse waarin de drie acteurs nu terecht lijken te zijn gekomen. Geconcentreerd staren de spelers elkaar aan.

- Dag. Ik ben uw moeder, oppert Groes maar weer eens met mechanische tekstvastheid.

Nu is het vriendje Jok die uit zijn slof schiet.

- Kunt u ook een andere plaat opzetten?

Dat kan. Als een apparaat dat wordt aangeknipt waggelt Groes houterig op de jongeman in de hoek van het podium af en neemt de verloren zoon in haar armen.

- Gutteguttegut. Ben je gevallen, jongen? Is je knie kapot? Heb je zo'n kouwe handen? Hebben ze je weer gepest? Gutteguttegut. Kom maar hier jochie, dan maakt je moeder ze weer warm. Ze stopt zijn handen onder haar oksels en wiegt hem als de klepel van een staande klok. Pun is prompt gesmolten. Verdrietig zakt zijn hoofd in haar schuimrubberen boezem, demonstratief snikkend. Zijn vriendje ziet het van een afstandje vertederd aan.

- Ach, wat lief, zegt hij.

Maar even later roept de huilende Pun toch weer om touw. Zijn moeder geeft het nog niet op.

- Heeft het leven je zo te pakken gehad, knulletje? Waarom ben je dan ook weg gegaan? Waarom ben je niet terug gekomen naar je lieve moedertje?

Haar boezem verzakt onder het heftig snikken dat van kermen overgaat in gejack met lange uithalen. Het verdriet wordt een dijkdoorbraak.

- Het was de bedoeling dat u hem opvrolijkt, zegt Jok streng. Daar lijkt dit niet erg op.

Prompt schakelt Groes over op een andere strategie en begint haar zoon te kietelen waar ze maar kan. Zelfs als hij kraaiend als een baby op de vloer ligt te spartelen blijft ze ermee door gaan.

- Lach maar, pielemannetje van me. Ze begint erbij te zingen als een oude speeldoos.

*Rond is de wereld, rond, rond, rond
Het leven is een open wond
en niets komt ooit weerom.*

*Dus til je beentjes op en dans, dans, dans
Het leven is je laatste kans
Wie die niet pakt is een domme gans.*

Het lachen werkt aanstekelijk en niet alleen Jok, maar ook Jonathan voelt zijn buik schudden en zijn mond in een brede grijns vertrekken. Maar nog steeds durft hij niet om zich heen te kijken of iemand hem hier ziet staan. Maar nee, er is niemand.

Het gieren en gillen van het peutertje Pun raakt over de top en gaat van liever leed toch weer over in gekerm en geklaag. Er is geen redden aan. Groes verliest haar geduld.

- Tijd om vrolijk te zijn! Tijd om vrolijk te zijn, verdomme!

Ze geeft het kind een ferme draai om zijn oren, waardoor het op slag begint te krijsen.

- Hou maar op, roept Jok. Dit is hopeloos.

Onmiddellijk draait Groes zich om en houdt haar hand op.

- Dat is dan vijftig euri!

- Twintig! Vijftig als het zou lukken.

- Het is toch gelukt?

- Ja, kietelen. Zo kan ik het ook. Hier heb je twintig. En nou wegwezen, gore teef.

Het is een nieuwe omslag die Jonathan niet zag aankomen. Hij heeft al een tijdje het gevoel dat hij niet langer de enige toeschouwer is, maar kan zijn ogen niet af houden van Pun. Hoe zal die reageren? Pun zit uitgeblust op de grond en bekijkt misprijzend de koehandel van zijn maat. Het is alsof hij ontwaakt en zoekt naar de rol die hij moet spelen.

- Hee Jok, je hebt het wel over mijn moeder, hè. Een beetje meer respect graag. Res-pect, man!

- Ach, krijg de kolere.

Mokkend gaat Jok nu op het krukje zitten. Pun staart naar Groes, die druk bezig is om het geld weg

te stoppen in haar gerestaureerde decolleté. Dan begint ze zich op haar gemak te ontdoen van haar smoezelige vodden om vervolgens als een feniks te herrijzen in een fleurige, wijde rok en een mousseline blouse met kleine pofmouwtjes. Ze haalt een pin uit haar haar en schudt het los, een filmdiva uit de jaren vijftig. Uit een van de plastic zakken in het karretje vist ze een make-uptasje. Pun kijkt dromerig toe hoe ze haar wimpers opkrult en haar neus poedert.

- Mam...

- Ja jongen?

- Waar ga je naar toe?

Geen reactie.

- Blijf je lang weg?

Ze tuit haar lippen om ze te stiften.

- Mmm. Misschien.

Over zijn schouder slaat Jok de verandering verbaasd gade. Evenals Jonathan.

- Wat ruik je lekker, mam. Hij nestelt zich aan haar voeten, raakt een nylon kous aan.

- 4711. Heb jij me toch gegeven, op moederdag.

- Ja, hè?

- Ga je wel op tijd naar bed? En laat ik niet merken dat je weer boekjes ligt te lezen onder de dekens. Je wordt nog eens blind.

- Hoe laat kom je thuis?

- Hè jongen. Dat weet ik niet.

Ze schuift rode pumps aan haar voeten, vist een elegant tasje uit de rotzooi en buigt zich dan sierlijk voorover voor een kus op zijn voorhoofd.

- Lekker dromen, lieverd.

Dan loopt ze met draaiende heupen af.

- Waar ga je naar toe-oe, roept Pun haar na. Maar ze is al weg. Achter het toneel klinkt het wegstervende geluid van tikkende naaldhakken. Jonathan hoort ze weerklinken in de Rozemarijnsteeg.

- Ze gaat naar d'r pooier, fluistert Jok die zijn masker omhoog heeft geschoven. Dáárom heeft je vader haar laten barsten.

Pun reageert niet. Hij krult ineen op de vloer in een foetushouding.

- Laat haar toch lopen. Er zijn meer vrouwen dan kerktorens. De wereld is wijd.

Jok staat op.

- Pun?

- Ja?

- We moeten gaan.

- Waarnaar toe?

- Naar het land achter de horizon.

- Waarom?

Jok denkt na.

- Weet ik niet.

- O. Heb je touw voor me?

- Jawel. Maar het is nog te kort.

- O.

- Kom, we gaan.

Pun staat op en doet eveneens zijn masker af. Maar de blik eronder is hetzelfde. Hij legt zijn hand in die van Jok en ze draaien zich om.

Even verkeert iedereen tussen twee werelden. Dan wordt er achter Jonathan eenzaam geklapt. Groes keert terug, met een heel andere motoriek dan de twee moeders die ze speelde. De acteurs knikken bescheiden, bij wijze van buiging.

– Prima jongens. We gaan even naar het café voor de lunch. Straks deel twee.

Een vrouwenstem. Nog steeds durft Jonathan zich niet goed van het toneel los te maken, of liever gezegd: hij durft zich niet goed om te draaien. Is dat Rozemarijn die achter hem staat? Hij ziet hoe Pun zijn manuscript opraapt dat nog steeds in een hoek van het podium lag en dan achter de anderen aan weg loopt.

– Volgens mij hebben we een stuk over geslagen, hoort hij hem zeggen.

Het idee dat de stem achter hem van Rozemarijn zou zijn is natuurlijk... Hij kan de gedachte niet af maken. Hoe klonk haar stem eigenlijk? Hij weet het niet meer.

– Heeft u zich een beetje vermaakt?

Hij draait zich om. Ze staat met haar handen over elkaar geslagen, het script tegen haar borst gedrukt. Een vriendelijk gezicht.

– Ik weet niet of ik het helemaal begrepen heb. Maar ik vond het wel mooi.

– Nou, dan heeft u het op uw manier ook begrepen. Straks hebben we de generale van het tweede deel. Als u wilt..

– Nee, nee, het spijt me. Ik moet helaas weg. Maar toch bedankt.

Hij draait zich om en met stevige passen beent hij terug door de Rozemarijnsteeg. Door zijn hoofd spoken vrouwengezichten: dat van zijn moeder, van de moeder van Rozemarijn, van Groes, van de regisseur, van zijn cliënte. Alleen dat van Rozemarijn kan hij nergens meer terugvinden. Hij moet aan het werk, snel.

okt '17

© hans brans, Weidum